

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра цивільного права та процесу**

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
Ярослав ЛАЗУР
«12» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОРІВНЯЛЬНЕ СІМЕЙНЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Порівняльне сімейне право» для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародне право** освітньої програми **Міжнародне право**.

Розробники: Менджул М.В. – д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права та процесу.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні *кафедри цивільного права та процесу*

протокол № 4 від «18» серпня 2024 року

Завідувач кафедри Сібілла БУЛЕЦА

Схвалено науково-методичною комісією *юридичного факультету*

Протокол № 2 від «13» серпня 2024 року

Голова науково-методичної комісії Павло ЧЕРЕВКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4 (ESTS)	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120		
Кількість модулів - 1	3-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,9 самостійної роботи студента - 72	Семестр:	
Вид підсумкового контролю – залік	4-й	4-й
	Лекції:	
Форма підсумкового контролю: тестування	24 год.	-
	Практичні (семінарські):	
	20 год.	-
	Лабораторні:	
	- год.	-
	Самостійна робота:	
	- 31 год.	-

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни: ознайомлення студентів із загальними засадами міжнародного сімейного права, історією його розвитку та джерелами, особливостями застосування колізійних норм в міжнародному сімейному праві, з правовим регулюванням окремих видів сімейних відносин з іноземним елементом, формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування міжнародних та національних норм, що регулюють сімейні відносини.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері міжнародного права.

Загальних компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01);
- здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями (ЗК02);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК05).

Спеціальних (фахових) компетентностей:

- здатність формувати судження у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу, національного права, порівняльного правознавства, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти, зокрема у сфері регулювання сімейних відносин (СК 02);
- здатність тлумачити і застосовувати право Європейського Союзу, брати участь в адаптації законодавства України до права ЄС, зокрема у сфері регулювання сімейних відносин з іноземним елементом (СК 04);
- здатність аналізувати зміст національних правових норм, інститутів і галузей права у порівняльно-правовому контексті (СК 05);
- здатність забезпечувати юридичний супровід правовідносин з іноземним елементом у сфері сім'ї (СК 06);
- здатність надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного приватного права, права Європейського Союзу у сфері регулювання сімейних відносин (СК 07);
- здатність вести дискусію і дебати з міжнародно-правових та загально юридичних питань, готувати справи до розгляду в українських, закордонних, міжнародних судах і арбітражах (СК 08).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне сімейне право» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньо-професійної програми (ОП):

- ОК 6 Правничі системи сучасності;
- ОК 16 Порівняльне цивільне право;
- ОК 28 Міжнародне приватне право

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань Міжнародні відносини спеціальності 293 Міжнародне право вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне сімейне право» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
- Знати і розуміти нормативні положення, доктрини і принципи	ПРН 03

функціонування міжнародної і національних правових систем, здійснювати на цій основі аналіз та кваліфікацію правових явищ, застосовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі;	
- Аналізувати динаміку адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, враховувати при розв'язанні складних професійних задач правові аспекти процесів європейської та євроатлантичної інтеграції.	ПРН 04
- Здійснювати порівняльний аналіз правових систем, оцінювати і аргументувати їхні недоліки та переваги, знаходити і тлумачити релевантне іноземне законодавство, надавати консультації щодо його змісту і практики застосування, оцінювати та мінімізувати ризики юридично значущих дій з урахуванням множинності правових систем і юрисдикцій.	ПРН 05
- Забезпечувати юридичний супровід захисту прав, відстоювання інтересів фізичних і юридичних осіб, національних інтересів держави Україна за допомогою міжнародних та національних правових механізмів у сфері міжнародних публічних і міжнародних приватних відносин.	ПРН 06
- Формулювати висновки, розробляти рекомендації, обґрунтовувати власне бачення шляхів розв'язання проблем у сфері правотворчої право інтерпретаційної та правозастосовної діяльності.	ПРН 16
- Застосовувати сучасні наукові досягнення у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу та національного права, інтерпретувати результати наукових досліджень та використовувати їх у практичній професійній діяльності.	ПРН 17

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- активність студента в дискусії, якість конспекту;
- виконання практичних, творчих робіт, командних проєктів;
- виступи на практичних заняттях, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, наукові статті та тези доповідей на конференціях;
- виконання індивідуальних та групових завдань самостійної роботи;
- виконання тестових завдань, а також модульних контрольних робіт.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є комп'ютерне тестування, виконання теоретичних та практичних завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні та письмові відповіді на семінарських та практичних заняттях.

Форма модульного контролю: письмова з елементами тестування.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1,T2	T3,T4	T5, T6	T7- T9		
20	20	20	20	20	100

T1, T2, T3, T4... - теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	4	40
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	1	10
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	Під час семінарських занять	10
Презентація	1	5
Реферат / наукова стаття	1	10
Есе / тези доповіді на конференції	1	5
Модульна контрольна робота	1	20
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Оцінювання модульних завдань. Після виконання програми змістового модулю у визначений деканатом термін здійснюється поточний модульний контроль у вигляді письмової роботи та тесту, який оцінюється у межах від 1 до 20 балів. Якщо з об'єктивних причин студент не пройшов модульний контроль у визначений термін, то він має право за дозволом деканату пройти його протягом двох тижнів після виникнення заборгованості.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Поточне тестування та самостійна робота		Сума
Модуль 1	Модуль 2	
100	-	100

Протягом семестру студенти вивчають 1 модуль з дисципліни. Після виконання кожного модуля (лекції, практичні заняття) здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи та тестування. Студенти, які не відвідували лекції або не в повному обсязі виконали завдання для самостійної роботи, до поточного контролю за змістовий модуль не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюється за 100-бальною системою за 1 модуль.

Студент, який в результаті поточного оцінювання та підсумкового контролю за модулі (середній бал за два модулі) отримав більше 60 балів, має право не складати залік з дисципліни. У разі отримання позитивної підсумкової оцінки за модуль студент має також право відмовитися від складання заліку. У такому випадку в заліково-екзаменаційну відомість заноситься загальна підсумкова оцінка. При умові, що студент (ка) хоче поліпшити підсумкову оцінку за модуль із дисципліни, він (вона) має складати залік.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за модулі отримав менше 60 балів зобов'язаний складати залік з дисципліни. У разі, якщо відповіді студента під час заліку оцінені менше ніж у 60 балів, він (вона) отримує незадовільну підсумкову оцінку. При цьому результати поточного контролю не враховуються. Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за такою шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. *Поняття, предмет та метод порівняльного сімейного права*

1. Поняття порівняльного сімейного права.
2. Предмет порівняльного сімейного права.
3. Місце сімейного права в правовій системі.
4. Наука та навчальна дисципліна «Порівняльне сімейне право».
5. Роль порівняльного методу у вивченні сімейного права.
6. Матеріально-правове регулювання міжнародних сімейних відносин.
7. Колізійне регулювання сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом.
8. Поняття та види колізійних норм, що регулюють сімейні відносини з іноземним елементом.

Тема 2. *Джерела міжнародного сімейного права*

1. Загальні положення про джерела міжнародного сімейного права.
2. Види джерел міжнародного сімейного права.
3. Міжнародний договір як джерело міжнародного сімейного права.
4. Закони про міжнародне приватне право та інші нормативні акти зарубіжних країн у сфері регулювання сімейних відносин.
5. Судова практика у системі джерел міжнародного сімейного права.
6. Уніфікація міжнародного сімейного права.

Тема 3. *Загальні засади міжнародного сімейного права*

1. Принципи регулювання сімейних відносин.
2. Колізійні принципи міжнародного сімейного права.
3. Принцип тісного зв'язку.
4. Принцип автономії волі (*lex voluntatis*).
5. Принцип застосування більш сприятливого права для слабкої сторони відносин.
6. Взаємність в міжнародному приватному праві.
7. Правові режими в міжнародному сімейному праві.
8. Національний та спеціальні режими в міжнародному сімейному праві.

Тема 4. *Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом*

1. Поняття та особливості сімейних правовідносин з іноземним елементом.
2. Види сімейних правовідносин з іноземним елементом.
3. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин з іноземним елементом.
4. Реєстрація актів цивільного стану громадян України, які проживають за її межами.
5. Умови визнання актів цивільного стану, заснованих на іноземних законах, в Україні.

Тема 5. *Шлюб в Україні та зарубіжних державах*

1. Поняття шлюбу за законодавством України та іноземних держав.
2. Умови та перешкоди для укладення шлюбу законодавством України та зарубіжних країн.
3. Порядок оформлення шлюбу в міжнародному сімейному праві. Колізійні норми щодо укладення шлюбу.
4. Дійсність шлюбу в міжнародному сімейному праві.
5. Визнання шлюбу недійсним за українським та іноземним законодавством. Правові наслідки недійсності шлюбу.
6. Порядок та правові наслідки припинення шлюбу.
7. Підсудність у справах про розірвання шлюбу.
8. Визнання іноземних судових рішень щодо розірвання шлюбу.

Тема 6. *Особисті немайнові та майнові відносини подружжя (порівняльно-правовий аспект)*

1. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя за законодавством України та іноземних країн.
2. Колізійні норми, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини подружжя.
3. Принцип автономії волі в регулюванні правовідносин подружжя.

4. Правовий режим майна подружжя в міжнародному сімейному праві.
5. Зобов'язання щодо утримання подружжя за законодавством України та іноземних країн.
6. Шлюбний договір в міжнародному сімейному праві.
7. Підсудність у справах щодо правовідносин подружжя.
8. Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин подружжя.

Тема 7. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей (порівняльно-правовий аспект)

1. Визначення походження дитини.
2. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки батьків та дітей за українським законодавством та законодавством іноземних країн.
3. Аліментні зобов'язання в міжнародному сімейному праві.
4. Підсудність у справах щодо правовідносин батьків та дітей.
5. Визнання та виконання іноземних судових рішень у справах щодо правовідносин батьків та дітей.

Тема 8. Міждержавне усиновлення

1. Поняття усиновлення за законодавством України та іноземних держав.
2. Колізійні норми міжнародних договорів та законодавства України про усиновлення.
3. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України.
4. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України.
5. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні.
6. Обмеження права іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України.
7. Усиновлення в Україні іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства.
8. Нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями.

Тема 9. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві

1. Колізійно-правове регулювання опіки та піклування.
2. Встановлення опіки та піклування за законодавством України та іноземних держав.
3. Застосування сприятливого права у відносинах опіки та піклування з іноземним елементом.
4. Підсудність у справах щодо встановлення, скасування опіки та піклування.
5. Визнання рішень іноземних судів та інших повноважних органів щодо опіки та піклування.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
1-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Поняття, предмет та метод порівняльного сімейного права	7	2	2	-	-	3
Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права	9	4	2	-	-	3
Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права	7	2	2	-	-	3
Тема 4. Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	7	2	2	-	-	3
Тема 5. Шлюб в Україні та зарубіжних державах	8	2	2	-	-	4
Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві (порівняльно-правовий аспект)	8	2	2	-	-	4
Тема 7. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей(порівняльно-правовий аспект)	9	4	2	-	-	3
Тема 8. Міждержавне усиновлення	10	4	2	-	-	4
Тема 9. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	10	2	4	-	-	4
Модульна контрольна робота			-	-	-	-
Разом за модуль	75	24	20	-	-	31
Разом за семестр	75	24	20	-	-	31

6.3 Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Поняття, предмет та метод порівняльного сімейного права	2	-
2	Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права	2	-

3	Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права	2	-
4	Тема 4. Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	2	-
5	Тема 5. Шлюб в Україні та зарубіжних державах	2	-
6	Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві (порівняльно-правовий аспект)	2	-
7	Тема 7. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей(порівняльно-правовий аспект)	2	-
8	Тема 8. Міждержавне усиновлення	2	-
9	Тема 9. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	4	-
Усього		20	-

6.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н.	З.ф.н.
1	Тема 1. Поняття, предмет та метод порівняльного сімейного права	3	-
2	Тема 2. Джерела міжнародного сімейного права	3	-
3	Тема 3. Загальні засади міжнародного сімейного права	3	-
4	Тема 4. Поняття та види сімейних правовідносин з іноземним елементом	3	-
5	Тема 5. Шлюб в Україні та зарубіжних державах	4	-
6	Тема 6. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя в міжнародному сімейному праві (порівняльно-правовий аспект)	4	-
7	Тема 7. Особисті немайнові та майнові відносини батьків та дітей(порівняльно-правовий аспект)	3	-
8	Тема 8. Міждержавне усиновлення	4	-
9	Тема 9. Опіка та піклування над дітьми в міжнародному сімейному праві	4	-
Усього		31	-

6.5 Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання полягає у написанні студентами рефератів (тез доповідей на конференцію) або есе (наукової статті) відповідно до обраної ними тематики. При бажанні студента індивідуальна робота може бути виконана у формі науково-дослідної статті, тез доповіді на конференції, конкурсної наукової роботи і т.п.

За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимально 10 балів. Результати індивідуальної роботи надаються студентом для перевірки та оцінювання за 20 днів до початку екзаменаційної сесії.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: проектор.

Обладнання: комп'ютер.

Програмне забезпечення: Windows, Power Point, Moodle, Google Meet

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основа література

Нормативні акти:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. *Офіційний Вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
3. Декларація ООН про соціальні та правові принципи, що стосуються захисту та добробуту дітей: від 03.12. 1986. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_131
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року (дата набуття чинності для України – 23.03.1976 року). *Вісник Конституційного Суду України*. 2007. № 11.
5. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20.06.1956. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_425
6. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02.10.1973. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973_001
7. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року (дата набуття чинності для України – 27.09.1991 року). Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990 р. № 1. Ст. 205.
8. Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19.10.1996. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973_002
9. Конвенція про правову допомогу і відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22.01.1993 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009
10. Конвенція про контакт з дітьми від 15.05.2003. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_659
11. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбів від 10.12.1962. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_242
12. Конвенція про громадянство одруженої жінки від 29.01.1957. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_158
13. Конвенція про визнання розлучень та рішень про роздільне проживання подружжя від 01.06.1970. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_925
14. Конвенція про право, застосовуване до режимів власності подружжя від 14.03.1978 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_923
15. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25.10.1980 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_188/page
16. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.93р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_365/page
17. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_135
18. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20.05.1980. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_327
19. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 24.04.1967 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_676

- 20.Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15.10.1975 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_568
- 21.Європейська конвенція про репатріацію неповнолітніх від 28.05.1970 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_805
- 22.Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21–22. Ст. 135.
- 23.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
- 24.Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–42. Ст. 492.
- 25.Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Монографії, коментарі, підручники, посібники:

1. Ватрас В.А. Джерела сімейного права: проблеми теорії та практики: монографія. Хмельницький. 2020. 824 с.
2. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.
3. Мельник М.Б., Мельник Я.Я. Припинення права на аліменти набуттям дитиною у власність нерухомого майна: сімейно-соціальний аспект: монографія. Київ: Освіта України, 2020. 260 с.
4. Особисті немайнові права особи та права на віртуальні активи в умовах цифровізації: порівняльний аналіз законодавства країн Європейського Союзу: монографія / за редакцією проф., д.ю.н. Булеци С. Б., проф., д.ю.н. Менджул М. В. Ужгород: РІК-У, 2024. 360 с.
5. Сімейне право України : підручник / за ред. С.Б. Булеци, В.Г. Фазикоша. Київ: Знання, 2015. 375 с.

Допоміжна література:

1. Бервено С.М., Менджул М.В. Інститут церковного шлюбу: порівняльно-правовий аспект. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 58–60.
2. Marija V. Mendzhul, Viktoria V. Nadon, Arsen M. Isaiev, Viktorija V. Hetsko & Alina V. Hus. Ukraine's Fulfilment of its Obligations to Protect the Rights of Children Victims of International Abduction. *Pakistan Journal of Criminology*. Vol. 15, No. 02, April-June 2023. P. 49-60.
3. Viktoriia V. Nadon, Marija V. Mendzhul, Alina V. Hus. APPLICATION OF SURROGACY TECHNOLOGY BY FOREIGNERS IN UKRAINE (LEGAL CONFLICT). *Wiadomości Lekarskie*, 2023;76(8):1819-1825. doi: 10.36740/WLek202308117.
4. Oleksandr Bilash, Mariya Mendzhul. The phenomenon of “Soviet atheism” and its consequences or the family law of Ukraine. *Rocznik Teologiczny*
5. Marija V. Mendzhul, Viktoriia V. Nadon, Zhanna O. Rekova. Protection of the rights of children born by surrogate mothers during the COVID-19 pandemic. *Wiadomości Lekarskie*, NOVEMBER 2021. VOLUME LXXIV, ISSUE 11, PART 2, P. 2999-3003.
6. Менджул М. В., Нечипорук Л.Д. Впровадження європейських підходів при реформуванні інституту сепарації в Україні. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 82. Ч. 1. 2024. 296-299.
7. Менджул М.В. Державна охорона сімейних прав внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 75(1). Ч. 1. 2023. С. 193-197
8. Менджул М.В. Підстави визнання шлюбних договорів недійсними: правові позиції Верховного Суду та ризики в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2022. Випуск 74: частина 1. С. 103- 106
9. Менджул М. В. Зміст принципу недопустимості втручання у сімейне життя. *Аналітично-порівняльне правознавство*.2021. № 1. С. 43-46.
- 10.Менджул М.В. Поступ до рівності у практиці ЄСПЛ та договір про партнерство у фактичних союзах. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2021 . Випуск 66. С. 271-275.
11. Maria Mendzhul. Problems of the implementation of the principle of gender equality (comparative legal aspect). *Конституційно-правові академічні студії*. 2020. Випуск 2. С. 44–51.

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
2. Постанови Пленуму Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/postanovap/
3. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=index>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
5. Юридична бібліотека. URL: <http://pravo.biz.ua/>
6. Верховний суд України. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>
7. ЛІГА.net. URL: <http://liga.net/>
8. Юридична газета. URL: <http://jur-gazeta.com/>
9. British Library: Online Gallery. URL: <http://www.bl.uk/onlinegallery/index.html>
10. The Online Books Page. URL: <http://www.onlinebooks.library.upenn.edu/>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.

Робоча програма перезатверджена на 20__/20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток__).

протокол №__ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____ Булеца С.Б.